

Zabudnutá kresťanská história Jeruzalema: Mesto bolo po svojom zničení obnovené práve kvôli kresťanstvu

Matej Gavlák

3. apríla 2024 ✚ *Cirkev História*

Ninive, Babylon, Memfis, Heliopolis... to všetko boli staroveké mestá – súčasníci Jeruzalema –, ktoré už tisíročia ležia pochované pod zemou. Archeológovia ich odkrývajú len pomaly ako „svedkov dávnych čias“. Bude to znieť neuveriteľne, ale dlho sa zdalo, že Jeruzalem čaká rovnaký osud. Napriek tomu je z neho dodnes pulzujúce, živé mesto s takmer 1 miliónom obyvateľov. Dôvodom, prečo bol Jeruzalem „vzkriesený z mŕtvych“ po svojom prakticky úplnom zničení, bolo pritom kresťanstvo...

Zdroj: wikimedia commons

Zničenie Jeruzalema

Prebiehajúce veľkonočné obdobie je vhodným časom pripomenúť si zabudnuté kresťanské dejiny Jeruzalema – mesta, po ktorom kráčali nohy Bohočloveka. Sám Ježiš Kristus predpovedal zničenie Jeruzalema a zničenie Jeruzalemského chrámu. Vo svojich predpovediach opisoval armády, ktoré obkľúčia Sväté mesto aby ho vypálili do základov, aby zabili jeho obyvateľov a preživších odviekli do zajatia. Židia tieto proroctvá zjavne pokladali za šialenstvo – tak, ako celé Ježišovo účinkovanie – no história dáva znova a znova za pravdu Kristovi.

Židia sa po celý čas, čo boli podrobení Rimanmi, voči ich nadvláde búrili. Všetko vyvrcholilo v roku 66 po Kr. veľkým všeobecným povstaním proti rímskej správe. Rímske jednotky museli utiecť, no bolo len otázkou času, kedy sa dovalí regulárna armáda bažiaci po pomste. Stalo sa tak o rok neskôr, kedy sa do Judey dovalili štyri légie na čele s budúcim cisárom Vespasianom a jeho synom Titom. Portál *The Collector*, venujúci sa dejinám, uvádza:

„Podľa Suetonia bol Titus osobne počas útoku zvlášť po krvi bažiaci, zabíjajúc obrancov so svojím lukom... Pre židovskú populáciu bola vojna zničujúca. Tisíce zahynuli počas bojov, ďalšie nespočítateľné množstva boli zotročené, predané a vyvážané do rôznych častí impéria. Najvýznamnejšie židovské mesto, Jeruzalem, bolo vyludnené.“

Podľa židovského historika tých čias, Jozefa Flavia, bolo Sväté mesto tak zničené, „že nezostalo nič, čo by tých, čo tam prišli, presvedčilo, že Jeruzalem bol niekedy obývaný“. Ďalších 70 rokov prebývali v ruinách miesta, kde stál kedysi Jeruzalem, rímski legionári. No nielen oni. Portál *The Collector* pokračuje, odvolávajúc sa na Eusebiove *Cirkevné dejiny*:

„Čoskoro po roku 70 sa kresťania vrátili do Jeruzalema a zjavne pokračovali v stretávaní sa v „Kostole apoštolov“ na hore Sion neďaleko rímskeho vojenského tábora.“

Avšak na rozdiel od iných zaniknutých miest plánovali cisári toto mesto obnoviť. Presný dôvod nie je dodnes istý. Jedna z teórií hovorí, že to kresťanstvo im už natoľko nedávalo spávať, že ho chceli ponížiť tým, že na miestach spojených s Kristom postaví pohanské chrámy. Ježiša postupne plánovali začleniť do svojho panteónu a kresťanstvo, rozmáhajúce sa vo všetkých častiach ríše, tak postupne otupiť a rozložiť.

Vyhľadanie zvyškov Izraela

Do obnovy Jeruzalema sa tak pustil predovšetkým cisár Hadrián okolo roku 130. Mesto dostalo nový rímsky – a pohanský – ráz. Prvou zmenou bolo, že mesto nieslo nový názov – z Jeruzalema sa stala Aelia Capitolina, názov odkazujúci na rodinu cisára Hadriána, ako aj na boha Jupitera.

V centre Aelie Capitoliny bolo rímske fórum a predovšetkým veľký Jupiterov chrám. Svätyňa bola rozostavaná na mieste pôvodného Jeruzalemského chrámu. Aj na ďalších miestach spojených s Ježišovým účinkovaním mali vyrásť alebo vyrástli pohanské novostavby a sochy. Chrámy rímskych „bohov“ mali vyrásť tak v Betleheme, ako aj v Betsaide, mieste, kde pôvodne žil sv. Peter. Stránka *Drive Thru History Adventures* o tom píše:

„Zdá sa, že dôvody Hadriánovho príchodu do Jeruzalema a prestavby mesta súviseli skôr s jeho poslaním poraziť kresťanstvo než so zhoršením postavenia judaizmu... Už na začiatku svojej vlády začal Hadrián sprádzať plány na vykorenenie kresťanstva z Rímskej ríše kvôli kresťanskej viere a svetonázoru, ktoré boli úplne v protiklade k pohanskému rímskemu spôsobu myslenia, a jeho rýchlemu rozšíreniu po celej ríši vo všetkých spoločenských vrstvách v priebehu niekoľkých posledných desaťročí. Keďže Hadrián bol učenec a filozof gréckej tradície, veril, že kresťanstvo možno účinnejšie eliminovať prostredníctvom ideologickej politiky než popravami.“

Cisárovi plány na obnovenie mesta však predovšetkým rozzúrili Židov, ktorí v Judei stále prebývali. Na ich čelo sa postavil Šimon Bar Kochba, ktorý o sebe vyhlasoval, že je sľúbený Mesiáš a prišiel, aby konečne oslobodil Židov spod rímskej nadvlády. Jeho revolta však mala presne opačný účinok: nielenže bol Šimon Bar Kochba chytený a popravený, ale jeho revolta spôsobila, že Rimania v roku 135 definitívne vyhnaní Židov z Judey. Judejské mestá boli opäť vyľudnené a tentoraz až do takej miery, že i historik Cassius Dio poznamenal, že v nich „už len vyjú vlci a hyeny“. Podľa toho istého historika zabili Rimania okolo 580-tisíc Židov. Zostávajúcim zakázali vstup do mesta.

Pre úplnosť ešte možno dodať, že kresťania, dobre si vedomí Ježišových varovaní, sa nezúčastnili ani jedného zo židovských povstaní a preferovali útek do hôr. Kvôli svojmu odmietavému postojovi boli zvlášť v čase vystúpenia Bar Kochbu chytaní, mučení a zabíjaní. Nakoniec to však boli oni, kto zostal vo Svätej zemi.

Nielen Judea, ale predovšetkým Jeruzalem začal nadobúdať pomaly, ale isto kresťanský charakter, ako sa kresťania začali vracaať z hôr a obnovovať spustnuté mestá, v ktorých už len „*vyli vlci a hyeny*“.

Duchovné centrum kresťanského sveta

Nasledujúcich 180 rokov mala Aelia Capitolina zmiešaný pohansko-kresťanský charakter. Potom však prišlo k veľkému historickému obratu: k vzostupu Konštantína Veľkého, prvého kresťana na cisárskom tróne. Od tohto obdobia sa mestu prinavracia jeho pôvodné meno – Jeruzalem – stratený status i zašlý lesk a definitívne sa potvrdzuje ako Kristovo mesto.

Konštantín v prvom rade presunul ťažisko moci a prestíže Rímskej ríše zo západu na východ – z Ríma do svojej novozaloženej metropoly, Konštantínopolu. Nové hlavné mesto bolo založené ako prvé skutočne kresťanské mesto – jasný a nepochybniteľný znak víťazstva Krista nad starým pohanským panteónom.

Samozrejme, nová metropola bola oveľa bližšie Jeruzalemu ako tá stará. Tento fakt, ako aj zjavná náklonnosť novej moci mali za následok prudký rozvoj Jeruzalema, ktorý bol teraz komunikáciami spojený priamo s Konštantínopolom. V tomto období – medzi 4. až 6. storočím – bolo v meste postavených množstvo nových a významných kostolov: spomeňme tzv. „Nový kostol Matky Božej“, kostol apoštolov a predovšetkým baziliku Svätého hrobu.

Jeruzalem sa tiež stal významným politickým strediskom novej rímskej provincie Palaestina Prima. Nachádzala sa v ňom relikvia skutočného kríža (ako sa verilo), na ktorom bol ukrižovaný Ježiš Kristus. Jeruzalem bol tak duchovným stredobodom nového rímskeho „establišmentu“. Profesor Oded Irshai z Hebrejskej univerzity pre noviny *The Jerusalem Post* vysvetľuje:

„Konštantín priviedol Jeruzalem fyzicky späť k životu a ako historickú realitu Ježišovho života spravil z mesta centrum (kresťanského) sveta, čo dnes pokladáme za počiatok kresťanských pútí do Judey.“

Ako zaujímavosť možno dodať, že za prvú kresťanskú pútničku do Svätej zeme sa pokladá cisárovná Helena – Konštantínova matka. Bola to ona, kto na tejto svojej púti našiel pravý Kristov kríž.

Ale čo Židia? Tvorili aj oni aspoň trochu významnú menšinu v Jeruzaleme? Odpoveď znie: nie. Kresťanskí cisári ponechávali v platnosti zákaz vstupu Židom do mesta. Židia sa do mesta mohli navrátiť až po roku 637 (!), kedy Jeruzalem padol do moslimských rúk. V Judei žili len v pobrežných oblastiach.

V rukách nepriateľa

Kresťanský Jeruzalem prežil aj pád západnej časti Rímskej ríše v roku 476 a v rámci Byzantskej ríše bol aj naďalej dôležitým administratívnym a predovšetkým duchovným centrom. V relatívnom pokoji, sláve a blahobyte mesto prežívalo ďalších približne 150 rokov, až kým sa na obzore nezjavil nový zúrivý nepriateľ – nasledovníci „proroka“ Mohameda.

Ale Jeruzalem ešte predtým padol do rúk iného pohanského nepriateľa – a síce susednej Novoperzskej ríše (predkovia dnešných Iráncov), ktorej náboženstvom bolo starý zoroastrizmus. Byzancia i Novoperžania boli dve susediace ríše, ktoré boli v neustálom konflikte. Po roku 600 začalo zvlášť turbulentné obdobie, kedy Byzantská ríša okrem svojho tradičného nepriateľa čelila aj vnútorným rozbrojom, povstaniam, občianskym vojnám a výmenám panovníkov. V roku 614 dobyli Novoperžania po sérii úspechov aj Jeruzalem, v ktorom

zmasakrovali asi 90-tisíc kresťanov. YouTube kanál venujúci sa vojenským dejinám, *Kings and Generals*, o tom hovorí:

„*Strata Svätého mesta bola (pre Byzanciu) zvlášť bolestivá, keďže Svätý hrob bol vypálený a svätý Kríž a ďalšie relikvie odnesené preč.*“

Obyvateľstvo Byzantskej ríše bolo zhrozené z tejto katastrofy, ktorú vnímalo ako znak Božieho hnevu. Cisár Herakleios však napokon prinútil Novoperžanov k poslušnosti, sám vypálil veľkolepý zoroastrianský chrám a dosiahol mier, na základe ktorého Byzancia získala naspäť všetky stratené územia, relikvie a dostalo sa jej i vojnových reparácií.

Jeruzalem bol 300 rokov výlučne kresťanským mestom. Ešte predtým však mali kresťania s pohanmi v Jeruzaleme minimálne rovnocenné postavenie.

zdroj: Youtube: HistoryMarche

Obe ríše sa však touto tridsať rokov trvajúcou vojnou natolko vyčerpali, že už nedokázali vzdorovať novej, nastupujúcej superveľmoci – moslimskému kalifátu z Arabského polostrova – Arabskej ríši, ktorá si už o pár rokov podmanila celú Novoperzskú ríšu, aby sa následne vrhla aj na územia Byzantskej ríše.

Na jej hraniciach sa objavili v roku 636. Vo veľmi nešťastnej bitke pri Jarmúku doslova zničili byzantskú armádu, ktorej zvyšky sa museli stiahnuť ďaleko na sever. Jeruzalem ostal osamotený. Posledný byzantský patriarcha Jeruzalema, Sofonius, vidiac v akom sú postavení, narýchlo poslal pravý Kríž i s ďalšími relikviami za more do Konštantínopolu.

V novembri toho istého roku obklúčili hradby Svätého mesta piati moslimskí vojvodcovia zo štyroch strán. K priamemu útoku sa však neodhodlali, chceli Jeruzalem vyhladovať. Po 4 mesiacoch im patriarcha Sofonius poslal list, v ktorom oznamoval, že sa vzdajú, ak sa im príde zaručiť osobne kalif Umar. Umar, kedysi jeden z najbližších spolupracovníkov Mohameda, o niekoľko týždňov skutočne prišiel a Kristovo mesto bolo vydané do jeho rúk v apríli roku 637.

V Jeruzaleme – ako aj v celej Judei – nastal proces tzv. „islamizácie“. Kresťanské rodiny z čím ďalej cudzokrajnejšej oblasti odchádzali, kým vláda podporovala imigráciu okolitého moslimského etnika. Mnohé z kresťanských rodín, ktoré ostali, po stáročíach sami prechádzali na islam. Islamizáciu zahŕňal aj všeobecný úpadok a postupný zánik väčšiny menších kresťanských miest v Judei. Veci sa v Jeruzaleme a Judei opäť preklopili na kresťanskú stranu s nástupom križiackych výprav o 460 rokov (!) neskôr. To už je však iný príbeh.

Do tretice kresťanský?

Dnes je Jeruzalem vnímaný a prezentovaný ako čisto židovské, či zmiešané židovsko-moslimské mesto. Z celkovej populácie 951 100 obyvateľov tvoria Židia 61 % a moslimovia 37 %. Kresťanov tam v prvej tretine 21. storočia žije menej ako 2 percentá (!) a ich počet naďalej klesá.

Kresťania by však nemali prijímať tento jednostranný naratív, že Kristovo mesto má patriť judaizmu. Mesto bolo založené ešte pohanmi, až následne ho dobyli Židia za vlády legendárneho kráľa Dávida, Božieho muža. No Jeruzalem bol obnovený ako de facto kresťanské mesto. Nebyť kresťanov, Jeruzalem by dnes dosť možno ani neexistoval, stalo by sa z neho druhé Ninive.

Najstarší izraelský denník *Haaretz* (zal. 1918) v jednom svojom článku čitateľov upozorňuje:

„V roku 1922 pápež Pius XI. trval na tom, aby náboženské miesta v Palestíne boli „úplne pod kresťanskou kontrolou.“ *When the Vatican Stood in the Way of the British Mandate – Israel News – Haaretz.com*

Podobne sa mal vyjadriť aj pápež Benedikt XV. slovami, že: „*Židia nemajú žiaden nárok na vládu vo Svätej zemi*“ (informáciu priniesol Taylor Marshall v jednom zo svojich video-podcastov).

Kresťania už dva razy (počas rímskych cisárov a potom v čase križiackych výprav) obnovili Sväté mesto Jeruzalem ako kresťanské mesto. Preto by do budúcnosti nemali vylúčiť túto snahu ani do tretice. Mesto, ktoré „*Boh miluje*“ a po ktorého uliciach kedysi chodili nohy Bohočloveka Ježiša Krista nie je ako iné mestá. Jeruzalem je svätý a mal by byť tým pádom kresťanský.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/zabudnuta-krestanska-historia-jeruzalema-mesto-bolo-po-svojom-zniceni-obnovene-prave-kvoli-krestanstvu/>